

УДК 351.86:355/359+002.6:004

ФУРАШЕВ В.М., кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, доцент, професор РАЕ

СУЧАСНІ ВІЙНИ: РОЛЬ ТА МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. Дослідження ролі та місця інформаційного права та інформаційної безпеки під час підготовки та проведення сучасних війн на основі визначення класифікації та їх основних характерних ознак.

Ключові слова: інформаційне право, інформаційна безпека, кібербезпека, класифікація війн, ознаки війн, класична війна, інформаційна війна, ідеологічна війна, психологічна війна, економічна війна, фінансова війна, організаційна війна, гібридна війна.

Аннотация. Исследование роли и места информационного права, информационной безопасности при подготовке и ведении современных войн на основе определения классификации войн и их основных характерных признаков.

Ключевые слова: информационное право, информационная безопасность, кибербезопасность, признаки войны, классическая война, информационная война, идеологическая война, психологическая война, экономическая война, финансовая война, организационная война, гибридная война.

Summary. Research of role and place of information right and information safety during preparation and conducting of modern wars on the basis of determination of classification and their basic characteristic signs.

Keywords: information right, information safety, cyber security, signs of war, classic war, information war, ideological war, psychological war, economic war, financial war, organizational war, hybrid war.

Постановка проблеми. Події, які відбулися у Автономній Республіці Крим та продовжують відбуватися в Україні, зокрема у Луганській та Донецькій областях, докорінним образом змінюють не лише наше, а й загальносвітове уявлення про методологічні засади підготовки та практичної реалізації політичних, політико-економічних, політико-соціальних та інших устремлінь країн-агресорів.

Метою статті є оцінка ролі та місця інформаційного права, інформаційної безпеки та її невід’ємної складової – кібербезпеки, у підготовці та проведенні сучасних війн.

Виклад основних положень. Сучасні війни можна, умовно, класифікувати наступним чином:

- класичні;
- частково класичні (обмежені);
- інформаційні;
- ідеологічні;
- психологічні;
- економічні;
- фінансові;
- організаційні;
- гібридні.

Класичні війни:

- формально-офіційне оголошення країною-агресором війни (часто-густо це відбувається вже після вторгнення на територію країни-мішені);
- перетинання Збройними Силами країни-агресора державного кордону країни-мішені;
- розрив дипломатичних відносин;
- припинення міждержавних договорів, як двосторонніх, так і багатосторонніх, з країною-агресором у всіх сферах взаємовідносин;
- оголошення воєнного стану у воюючих країнах;
- перевід економіки до режиму воєнного стану;
- оголошення загальної або часткової мобілізації до лав Збройних Сил та інших силових структур у воюючих країнах;
- застосування, в основному, кадрового та резервного складу Збройних Сил країни, як головного виконавця забезпечення завдань цілями та задачами даної війни, у відкритому режимі – відповідної офіційної військової форми із знаками відмінностей, структурою та органами управління за воєнним часом;
- застосуванням всіх типів і видів озброєння, яке мається на озброєнні воюючих сторін, в тому числі тих, які заборонені міжнародними договорами та конвенціями, можливого застосування тактичної ядерної зброї, за винятком стратегічної ядерної зброї. Тобто, застосування смертельної для людини зброї;
- ведення бойових дій на реальній місцевості (на землі та у повітрі);
- присутність досить суттєвої компоненти, яка постійно знижується, контактної форми ведення бойових дій;
- наявність великої кількості загиблих та поранених, в першу чергу серед військовослужбовців, а також мирного населення;
- наявність військовополонених;
- організація та проведення інформаційних, інформаційно-психологічних операцій, як допоміжного засобу вирішення оперативно-локальних, оперативно-тактичних та стратегічних задач;
- цілями та завданнями є захоплення території з населенням та всією інфраструктурою країни-мішені, знищення її Збройних Сил та будь-якого опору з метою нав'язування своїх умов завершення війни.

Частково класичні (обмежені) війни:

- країна-агресор потайки ініціює внутрішній збройний конфлікт у країні-мішені або здійснює втручання у внутрішні її справи;
- формально-офіційне оголошення країною-агресором війни відсутнє, навіть одразу неможливо на офіційно-юридичному рівні її визначити;
- відсутність, як правило, офіційного перетинання Збройними Силами або іншими підрозділами, включаючи підрозділи спеціального призначення, країни-агресора державного кордону країни-мішені;
- країна-агресор діє під виглядом “воєнної допомоги братському/дружньому народу/уряду”, або “воєнна допомога на прохання братського/дружнього народу/уряду”, або “з метою запобігання/уникнення розв'язання повномасштабної громадянської війни” у країні-мішені, або “обмеженої військової операції”, або під іншим “прапором”;
- як правило, дипломатичні відносини не змінюються, але, тією чи іншою мірою, трансформуються;

- як правило, припинення міждержавних договорів, як двосторонніх, так і багатосторонніх, з країною-агресором у всіх сферах взаємовідносин не відбувається, але спостерігається визначена їх трансформація;
- оголошення воєнного стану у країні-агресорі не відбувається, а у країні-мішені можливо, але не обов'язково;
- переводу економіки до режиму воєнного стану у країні-агресорі не відбувається, а у країні-мішені можливо, але не обов'язково;
- оголошення загальної або часткової мобілізації до лав Збройних Сил та інших силових структур у країні-агресорі не відбувається, а у країні-мішені можливо, але не обов'язково;
- застосування, в основному, кадрового складу Збройних Сил країни-агресора, в основному під “прикриттям” як радників, консультантів та навчально-експлуатаційного та ремонтного персоналу антиурядових Збройних Сил країни-мішені;
- застосуванням смертельної для людини зброї;
- ведення бойових дій на реальній місцевості (на землі та у повітрі);
- присутність досить суттєвої компоненти, яка постійно знижується, контактної форми ведення бойових дій;
- наявність значної кількості загиблих та поранених, в першу чергу серед військовослужбовців, а також мирного населення;
- відсутність військовополонених у загально визначеному сенсі;
- організація та проведення інформаційних, інформаційно-психологічних операцій, як допоміжного засобу вирішення оперативно-локальних, оперативно-тактичних та стратегічних задач;
- цілями та завданнями є дестабілізація внутрішньої ситуації в країні-мішені, з метою створення умов приведення до влади прихильних (залежних, “близьких”, “дружніх”) до країни-агресора політичних сил та урядів.

Інформаційні війни:

- оголошень війни не відбувається;
- щодо перетинання Збройними Силами або іншими підрозділами, включаючи підрозділи спеціального призначення, країни-агресора державного кордону країни-мішені мови не має;
- змін міждержавних стосунків, включаючи дипломатичних, договірних, торговельних, культурних та ін. не відбувається;
- зовнішніх змін у життєдіяльності суспільств, держав як агресора, так і мішені, не відбувається. Ніяких оголошень воєнного стану та переводів економіки до режиму воєнного стану, ніяких дій щодо проведення повної або часткової мобілізації до лав Збройних Сил та інших силових структур;
- застосування, в основному, спеціальних підрозділів по веденню інформаційних війн та кібервійни, як її складової, Збройних Сил країни, а також подібних за профілем діяльності підрозділів інших структур силового блоку та спеціалістів організацій та установ, незалежно від їх форми власності, як головних виконавців забезпечення завдань цілій та задач даної війни;
- відмова від застосування будь-яких типів і видів озброєння, смертельного для людини. Основним видом озброєння є спеціально відібрана та підготовлена, у залежності від цілей та завдань конкретної інформаційної операції, інформація та засоби її спрямованого поширення;
- ведення бойових дій на реально-віртуальному просторі з повним виключенням контактної форми ведення бойових дій;

- повна зовнішня відсутність фізично постраждалих внаслідок проведення будь-якої інформаційної операції та інформаційної війни в цілому, не кажучи вже про наявність військовополонених;

- організація та проведення інформаційних операцій, як основного та визначального елементу інформаційної війни;

- цілями та завданнями є формування визначеної стійкої суспільної думки в країні-мішені, з метою створення умов приведення до влади прихильних (залежних, “близьких”, “дружніх”) до країни-агресора політичних сил та урядів.

Ідеологічні війни:

- оголошень війни не відбувається;

- щодо перетинання Збройними Силами або іншими підрозділами, включаючи підрозділи спеціального призначення, країни-агресора державного кордону країні-мішені навіть мови не має;

- змін міждержавних стосунків, включаючи дипломатичних, договірних, торговельних, культурних та ін. не відбувається;

- зовнішніх змін у життєдіяльності суспільств, держав як агресора, так і мішені, не відбувається. Ніяких оголошень воєнного стану, ніяких переводів економіки до режиму воєнного стану, ніяких щодо проведення повної або часткової мобілізації до лав Збройних Сил та інших силових структур;

- застосування, в основному, політичних партій та громадських об'єднань, релігійних організацій та установ, т. з. “активістів народних/громадських рухів”, як головних виконавців забезпечення завдань цілей та задач даної війни;

- відмова від застосуванням будь-яких типів і видів озброєння, смертельного для людини. Основним видом озброєння є спеціально відібрана та підготовлена, у залежності від цілей та завдань конкретної інформаційно-ідеологічної операції, інформація та засоби її спрямованого поширення;

- ведення бойових дій на реально-віртуальному просторі з повним виключенням контактної форми ведення бойових дій;

- повна зовнішня відсутність фізично постраждалих внаслідок проведення будь-якої ідеологічної операції, не кажучи вже про наявність військовополонених;

- організація та проведення інформаційно-ідеологічних операцій, як основного та визначального елементу ідеологічних війн;

- цілями та завданнями є нав'язування визначеної ідеології населенню країні-мішені, спрямованої на створення умов сприйняття країни-агресора у якості країни-визволителя та приведення до влади прихильних (залежних, “близьких”, “дружніх”) до країни-агресора політичних сил та урядів.

Психологічні війни:

- оголошень війни не відбувається;

- щодо перетинання Збройними Силами або іншими підрозділами, включаючи підрозділи спеціального призначення, країни-агресора державного кордону країні-мішені навіть мови не має;

- змін міждержавних стосунків, включаючи дипломатичних, договірних, торговельних, культурних та ін. не відбувається;

- зовнішніх змін у життєдіяльності суспільств, держав як агресора, так і мішені, не відбувається. Ніяких оголошень воєнного стану, ніяких переводів економіки до режиму воєнного стану, ніяких дій щодо проведення повної або часткової мобілізації до лав Збройних Сил та інших силових структур;

- застосування, в основному, спеціальних підрозділів у сфері психологічної підготовки особового складу та організації і проведення психологічних впливів, та операцій Збройних Сил країни, а також подібних за профілем діяльності підрозділів інших структур силового блоку та спеціалістів організацій та установ, незалежно від їх форми власності та окремих спеціалістів у цій сфері, релігійних організацій та установ, як головних виконавців забезпечення завдань цілій та задач даної війни;

- відмова від застосуванням будь-яких типів і видів озброєння, смертельного для людини. Основним видом озброєння є спеціально відібрана та підготовлена, у залежності від цілей та завдань конкретної інформаційно-психологічної операції, інформація та засоби її спрямованого поширення;

- ведення бойових дій на реально-віртуальному просторі та як на рівні окремих особистостей, так і на рівні малих та великих мас людей з повним виключенням контактної форми ведення бойових дій;

- повна зовнішня відсутність фізично постраждалих внаслідок проведення будь-якої ідеологічної операції ідеологічної війни в цілому, не кажучи вже про наявність військовополонених;

- організація та проведення інформаційно-психологічних операцій, як основного та визначального елементу психологічних війн;

- цілями та завданнями є психологічна підготовка населення країни-мішені на необхідність, позитивність та невідворотність втручання країни-агресора у її внутрішні справи у якості країни, яка допоможе навести лад.

Економічні війни:

- оголошень війни не відбувається;

- щодо перетинання Збройними Силами або іншими підрозділами, включаючи підрозділи спеціального призначення, країни-агресора державного кордону країни-мішені навіть мови немає;

- змін міждержавних стосунків, включаючи дипломатичних, договірних, культурних та ін., за виключенням торговельних, не відбувається;

- зовнішніх змін у життєдіяльності суспільств, держав як агресора, так і мішені, не відбувається. Ніяких оголошень воєнного стану, ніяких переводів економіки до режиму воєнного стану, ніяких дій щодо проведення повної або часткової мобілізації до лав Збройних Сил та інших силових структур;

- застосування, в основному, науковців у даній сфері, спеціальних підрозділів у торговельно-економічній сфері структур силового блоку та спеціалістів організацій та установ, незалежно від їх форми власності та окремих спеціалістів у цій сфері, як головних виконавців забезпечення завдань цілей та задач даної війни;

- відмова від застосування будь-яких типів і видів озброєння смертельного для людини. Основним видом озброєння є відповідна нормативно-правова база, спеціально відібрана та підготовлена, у залежності від цілей та завдань конкретної інформаційної операції по підготовці суспільної думки щодо необхідності та доцільності прийняття та реалізації визначеного рішення, інформація та засоби її спрямованого поширення;

- ведення бойових дій на реальному економічному, в першу чергу – торговельному, просторі на рівні нормативно-правових актів, міждержавних договорів та угод;

- повна зовнішня відсутність фізично постраждалих внаслідок проведення будь-якої ідеологічної операції ідеологічної війни в цілому, не кажучи вже про наявність військовополонених;

- організація та проведення підготовчих інформаційно-психологічних операцій, як основного та визначального елементу економічної війни;

- цілями та завданнями є послаблення економіки країни-мішені, з метою провокування соціальних заворушень, наслідком яких повинна бути соціально-економічна дестабілізація та кінцевим результатом – приведення до влади прихильних (залежних, “близьких”, “дружніх”) до країни-агресора політичних сил та урядів.

Фінансові війни:

- оголошень війни не відбувається;
- порушень державного кордону, зовнішнього зазіхання на територіальну цілісність країни-мішені не спостерігається;
- змін міждержавних стосунків, включаючи дипломатичних, договірних, культурних та ін., за виключенням торговельних, не відбувається;
- зовнішніх змін у життєдіяльності суспільств, держав як агресора, так і мішені, не відбувається. Ніяких оголошень воєнного стану, ніяких переводів економіки до режиму воєнного стану, ніяких дій щодо проведення повної або часткової мобілізації до лав Збройних Сил та інших силових структур;
- застосування, в основному, науковців у даній сфері, спеціальних підрозділів у банківсько-фінансовій сфері структур силового блоку та спеціалістів організацій та установ, незалежно від їх форми власності та окремих спеціалістів у цій сфері, як головних виконавців забезпечення завдань цілей та задач даної війни;
- відмова від застосуванням будь-яких типів і видів озброєння смертельного для людини. Основним видом озброєння є відповідна нормативно-правова база, спеціально відібрана та підготовлена, у залежності від цілей та завдань конкретної інформаційної операції по підготовці суспільної думки щодо необхідності та доцільності прийняття та реалізації визначеного рішення, інформації та засоби її спрямованого поширення;
- ведення бойових дій на реальному банківсько-фінансовому просторі на рівні нормативно-правових актів, міждержавних договорів та угод;
- повна зовнішня відсутність фізично постраждалих внаслідок проведення будь-якої фінансових та інформаційних операції фінансової війни в цілому, не кажучи вже про наявність військовополонених;
- організація та проведення підготовчих інформаційно-психологічних операцій, як основного та визначального елементу фінансової війни;
- цілями та завданнями є суттєве послаблення економіки країни-мішені, з метою провокування соціального вибуху, заворушень, незадоволення, наслідком яких повинна бути соціально-економічна дестабілізація та кінцевим результатом – приведення до влади прихильних (залежних, “дружніх”) до країни-агресора політичних сил та урядів.

Організаційні війни:

- оголошень війни не відбувається;
- порушень державного кордону, зовнішнього зазіхання на територіальну цілісність країни-мішені не спостерігається;
- змін міждержавних стосунків, включаючи дипломатичних, договірних, культурних та ін., за виключенням торговельних, не відбувається;
- зовнішніх змін у життєдіяльності суспільств, держав як агресора, так і мішені, не відбувається. Ніяких оголошень воєнного стану, переводів економіки до режиму воєнного стану, дій щодо проведення повної або часткової мобілізації до лав силових структур;
- застосування, в основному, науковців у даній сфері, спеціальних підрозділів у банківсько-фінансовій сфері структур силового блоку та спеціалістів організацій та установ, незалежно від їх форми власності та окремих спеціалістів у цій сфері, як головних виконавців забезпечення завдань цілей та задач даної війни;

- відмова від застосування будь-яких типів і видів озброєння, смертельного для людини. Основним видом озброєння є система взаємопов'язаних та взаємоузгоджених, першу чергу організаційних, а також інформаційних, агітаційно-пропагандистських, психологічних, ідеологічних та фінансових дій, спрямованих на дезорганізацію та дезорієнтацію країни-мішені на основі зміни перспективних цінностей всього суспільства або жителів окремих регіонів, порушення системи управління територіями держави, Збройними Силами, структурами силового блоку, створення умов прийняття державних рішень прийнятних країні-агресору;

- ведення бойових дій на політичному, державоутворюючому, державно-управлінському, громадсько-суспільному просторі всіх рівнів країни-мішені;

- повна зовнішня відсутність фізично постраждалих внаслідок проведення будь-якої операції організаційної війни в цілому, не кажучи вже про наявність військовополонених;

- організація та проведення підготовчих організаційних, фінансово-корупційних та інформаційно-психологічних операцій, як основного та визначального елементу організаційної війни;

- цілями та завданнями є примус країни-мішені рухатися у потрібному для країни-агресора напрямку шляхом застосування зовнішньо не пов'язаних, але насправді скоординованих дій у вигляді організації та проведення організаційних, інформаційних, ідеологічних, психологічних, економічних та фінансових операцій з метою формування впливового прошарку осіб, які впливають на формування, формують та приймають основоположні державні рішення, а також рішення регіонального та місцевого рівня, в першу чергу, у системі державного управління, місцевого самоврядування, законодавчих та представницьких органах влади, системах управління Збройними Силами та структурами “силового” блоку.

Гібридні війни.

Є комбінацією та здійсненням, одночасно або з визначеними часовими інтервалами, компонент, які притаманні переліченим вище війнам.

Гібридна війна – це мішанина класичного ведення війни з використанням нерегулярних збройних формувань. Держава, яка веде гібридну війну, укладає оборудку з недержавними виконавцями – бойовиками, групами місцевого населення, організаціями, зв'язок із якими формально повністю заперечується. Ці виконавці можуть робити такі речі, які сама держава робити не може, тому що будь-яка держава зобов'язана дотримуватися Женевської конвенції та Гаазької конвенції про закони сухопутної війни, домовленості з іншими країнами.¹

Характерними рисами гібридної війни можна назвати наступні:

- анексія території країною-агресором із залученням бойовиків і етнічних груп на місцях, за домовленістю і під її безпосередньому керівництвом;

- становлення світової спільноти перед доконаним фактом;

- складність застосування положень існуючих міжнародних угод по забезпеченню безпеки тієї чи іншої країни-мішені, в тому числі й статті 5 Північноатлантичного договору;

- заперечення країною-агресором своєї участі у створенні та поширенні внутрішньодержавного конфлікту у країні-мішені, незважаючи на наявність чисельних об'єктивних фактів;

- ведення окремих військових підрозділами Збройних Сил країни-агресора проти країни-мішені зі своєї території, не перетинаючи офіційно міждержавний кордон.

¹ Джерело інформації: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25363591.html>

Висновки.

1. Метою всіх війн є вирішення територіальних, політичних, економічних та ін. претензій країни-агресора.

2. Основою досягнення поставлених задач є:

- під час проведення класичних війн – Збройні Сили та інші структури “силового” блоку;

- під час проведення частково класичних (обмежених) війн – приховані під виглядом “радників”, “консультантів”, “спеціалістів по обслуговуванню відповідної військової техніки”, “добровольців”, “найманців”, “членів антиурядових угруповань” та ін. військовослужбовці Збройних Сил та підрозділів спеціального призначення структур “силового” блоку країни-агресора, а також відповідне військово-технічне оснащення антиурядових сил країни-мішені під виглядом “допомоги”, “гуманітарної допомоги” та ін.;

- інформаційні, інформаційно-психологічні операції під час проведення класичних та частково класичних (обмежених) війн виконують досить суттєві, але допоміжні функції;

- під час проведення інформаційних, ідеологічних, психологічних війн та організаційних війн – інформація, наукові дослідження у сферах психології, соціології, філософії, наукові досягнення у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та захисту інформації, знання принципів положень міжнародного права у сферах захисту прав та свобод людини, а також писаних та неписаних законів світової та регіональних систем гарантування безпеки, державної безпеки та територіальної цілісності;

- під час проведення торговельно-економічних та фінансових війн – інформація, наукові дослідження у сферах психології, соціології, філософії, наукові досягнення у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та захисту інформації, знання принципів положень міжнародного права, статутів, угод та договорів міжнародних інституцій у цих сферах;

- під час проведення організаційних війн – відсутність ідентифікації себе з країною, любов до “красивого життя”, жадібність до коштів та коштовностей, бажання влади за будь-яку ціну у визначеного прошарку політиків та управлінців різних рівнів, громадських діячів та ін.

3. Те що, поки на даний час, вважається класичними війнами, відступає у минуле.

У класичних та частково класичних (обмежених) війнах у сучасних умовах кінцевий результат забезпечують не Збройні Сили, не звичайне, навіть найсучасніше, озброєння, частина яких в успіху або поразки не перевищує 30 % , а саме зазначене “несмертельне” озброєння.

4. На зміну тим класичним війнам ідуть війни основою яких є несмертельні для людини види та типи озброєння.

Головним девізом нової епохи підготовки та проведення війн можна вважати слова Сунь Цзи²: “Ті, хто перемагає у кожній битві, не є в дійсності майстерними. Ті, хто доводить армію супротивника до стану безпомічності без битви, є найбільш майстерними”.

5. Під час підготовки та проведення всіх видів війн суттєву роль відігравала та відіграє інформація, роль якої стає дедалі становиться визначальнішою.

6. Питання захисту інформації та інформаційної безпеки, в цілому, були та є наріжним каменем під час підготовки та проведення війн, особливо у сучасних умовах.

7. Ступінь розвитку інформаційного права, як національного, так й міжнародного, визначає, значною мірою, ступінь вірогідності підготовки та проведення сучасних війн з домінуючим використанням “не смертельної” зброї та вірності оцінки дій країни-агресора по відношенню до країни-мішені та, відповідно, своєчасності прийняття адекватних рішень.

8. Питання розвитку інформаційного права, забезпечення інформаційної безпеки та її невід’ємної складової – кібербезпеки, без сумніву, мають галузевий характер, але, як показує реальне життя, основу успішного їх вирішення складає міжгалузевий характер, міждисциплінарні дослідження та розробки.

Перспективи подальших досліджень. У форматі наукової статті неможливо викласти всі, навіть принципові, аспекти порушених питань.

У даній статті окреслені основні принципові аспекти сучасних війн, які потребують більш глибокого дослідження та деталізації.

Також більше глибокого дослідження та деталізації потребують питання подальшого розвитку інформаційного права та забезпечення інформаційної безпеки з урахуванням наведеного.

² Довідка від автора (мовою оригіналу):

Сунь Цзы был полководцем и стратегом. Во все времена китайской истории его считали великим мастером стратегии и руководствовались его трудами.

Настоящее имя Сунь Цзы – Сунь У. Родился он в конце периода Весны и Осени в 535 г. до н.э. в благородной дворянской семье царства Ци. После того как Ци ввязалась в войны, он бежал в царство У и жил там затворнической жизнью, посвятив себя изучению военного искусства. “Искусство войны” – ценный военный трактат, приписываемый Сунь Цзы.

Джерело інформації: <http://www.epochtimes.com.ua/ru/china/culture/istoriya-kitaya-23-suntszy-i-ego-kniga-iskusstvo-vo-voyny-115941.html>

~~~~~ * * * ~~~~~
